EERSTE GLOREN.

Tezelfdertijd dat te Brussel een onder het gezag van den Volkenbond bijeengekomen internationale finantieele conferentie beraadslaagde over den wanhopigen toestand op economisch en finantieel gebied, waarin Europa zich tengevolge van den wereldoorlog, en den machtsvrede, welke er op volgde, thans bevindt, en zocht naar middelen welke, althans op den duur, een weg tot herstel zouden kunnen banen, vonden te Londen in de dagen van 4—14 October twee in-officieele conferenties plaats, t.w. eerst eene van de Cobden Club, en vervolgens eene van het Fight the Famine Council, welke in zekeren zin als de onmisbare aanvulling van die te Brussel kunnen gelden. Immers terwijl te Brussel enkel over onderwerpen van economischen en finantieelen aard mocht worden beraadslaagd, en met name de vraag in hoeverre de vredesverdragen de oorzaak zijn, dat sedert den wapenstilstand de toestanden voortdurend slechter inplaats van beter werden, met het gevolg dat de wereld thans zich voor het onmiddellijk dreigend gevaar eener sociaal-economische catastrofe ziet geplaatst van grooter omvang dan de geschiedenis er tot dusver een kan aanwijzen, waren de Londensche conferenties van personen uit allerlei landen welke geen enkel officieel mandaat hadden natuurlijk geheel vrij in de begrenzing van hare beraadslagingen. Hetgeen de deelnemers zeiden bond enkel henzelf en ontleende zijn belang aan den inhoud van het gesprokene of aan den persoon van den spreker. Ongetwijfeld zal er ook te Brussel in het onderling verkeer tusschen de gedelegeerden heel wat besproken zijn van wijder strekking, dan hetgeen in de resoluties ten slotte, vaak als een compromis tusschen strijdige meeningen, uiting vond. Men mag de waarde van de te Brussel geboden gelegenheid tot gedachtewisseling tusschen de afgevaardigden uit de verschillende in den wereldoorlog betrokken en neutrale landen zeker allerm minst onderschatten. Ook ligt er aan de zoo omzichtig gestelde conclusies op gewichtige punten een mate van eenstemmig inzicht

nopens de oorzaken en den aard van de wereldcrisis ten grondslag, waarover men zich slechts verheugen kan.¹⁾ Maar het komt er, nu de oorlogs-psychose in verschillende landen nog zoo welig woekert, op aan, niet enkel de regeeringskringen van advies te dienen, maar tevens en bovenal de publieke opinie voor te lichten omtrent de oorzaken der huidige ellende. De regeeringen zijn machteloos, zoo zij niet door den wil van het volk gedragen worden. En de conclusies der Brusselsche conferentie zijn zeker weinig geschikt om het groote publiek in eenige richting in beweging te brengen. Daarop nu is met name de werkzaamheid van de Fight the Famine Council met groote beslistheid gericht.

Het is niet mijn voornemen om van de besprekingen in de beide bovengenoemde conferenties hier uitvoerig verslag te doen. Daarvoor ware veel meer ruimte noodig dan mij thans ter beschikking staat. Ik bepaal mij tot het weergeven van de algemeene indrukken welke zij hebben gewekt, en tot het maken van enkele kantteekeningen.

In zekeren zin was de volgorde der vergaderingen niet geheel logisch. De verwezenlijking van den vrijhandel is slechts een der middelen, waardoor, nadat de groote hinderpalen op den weg tot geleidelijk herstel van de zoo jammerlijk verminderde volkswelvaart zullen zijn opgeruimd, dit herstel kan worden bevorderd. Op dezen grond zou de Fight the Famine Conference hebben behooren voorop te gaan. Echter werd door de gekozen volgorde een climax verwezenlijkt, welke anders zoude hebben ontbroken. Reeds uit de deelneming aan de beide vergaderingen bleek dit. Die der Cobden Club waren matig bezocht, terwijl de vergaderingen van de Fight the Famine Council onafgebroken een zeer groot aantal toehoorders telden, en de openbare meeting in Westminster Hall, waarmede zij besloten werden, zelfs meer dan 2000 bezoekers trok.

Nog in een ander opzicht bestond er tusschen de beide vergaderingen verschil. In de Cobden Club waren ook een aantal

¹⁾ Verheugen mag men zich ook over het feit, dat het destijds met eenigen ophef hier te lande ontwikkeld denkbeeld, om de moeilijkheden op het gebied van het geldwezen te bestrijden, door aan de bestaande geldsoorten nog een nieuwe, internationale, toe te voegen, kennelijk geen steun heeft gevonden en uitdrukkelijk als een ondeugdelijk middel is afgewezen. Het zou, zooals iemand het onlangs uitdrukte, neerkomen op een poging Munchhausen zich aan zijn eigen pruik uit het moeras te laten optrekken.

Franschen (Y. Guyot, G. Schelle, e.a.) aanwezig, die aan de tweede conferentie geen deel wenschten te nemen. Bij de Franschen wordt de geneigdheid om de werkelijkheid onbevangen in het oog te vatten nog steeds door den haat tegen en de vrees voor Duitschland onderdrukt. Treffend kwam dit tot uiting, toen werd voorgesteld om ter versterking van de internationale propaganda voor den vrijhandel, een bond te vormen van reeds bestaande of nog te vormen vrijhandelsvereenigingen der verschillende landen. De heer Guyot verklaarde toen, dat Frankrijk daaraan niet mede zou doen, indien andere landen dan die thans in den Volkerenbond zijn toegelaten in den nieuwen bond zouden worden opgenomen. Is er een gebied denkbaar, waarop de medewerking van alle landen zonder uitzondering meer noodig is voor het welslagen, dan dat van den strijd voor den vrijhandel? En hoe moet het met de geesten in Frankrijk zijn gesteld, wanneer een in zijn land op economisch gebied zoo gezaghebbend man, als de redacteur van het *Journal des Economistes*, bezwaar maakt in dien strijd samen te werken met Duitschland? Van het motto der Cobden Club wordt „freetrade” door hen aanvaard, „peace” ook nog, als men hen slechts toestaat den „oorlog met andere middelen”²⁾ tegen Duitschland te blijven voeren, maar van „goodwill among nations” moeten zij niets hebben.³⁾ Er werd nu besloten in plaats van de stichting van een nieuwen bond het verkrijgen van geregelde samenwerking tusschen de reeds bestaande vrijhandelsvereenigingen na te streven, en aan het internationaal vrijhandelscongres, dat het volgend jaar in ons land gehouden zal worden, te rapporteeren over de wijze waarop deze kan worden verwezenlijkt. Duitschland is daarbij, jammer genoeg, van zelf uitgesloten, daar een vrijhandelsvereeniging daar te lande voorshands ontbreekt.

Het programma voor de Conference was door de Cobden Club breed opgezet. Uitgangspunt was de verontrustende economische toestand der wereld. De geweldige stijging der kosten van het

²⁾ Clemenceau op 25 September in de Fransche Kamer.

³⁾ De heer L. Strauss, schepen van Antwerpen, en leider van de Belgische vrijhandelaars, had reeds in de eerste vergadering van gelijke gezindheid doen blijken, toen hij verklaarde wegens de toelating van Duitschers in de vergadering en den druk van een rapport van Prof. Arndt te Frankfort, waarin het vredesverdrag was ter sprake gebracht, zich van deelneming aan de discussies te zullen onthouden. Zoover gingen de Franschen althans gelukkig niet.

levensonderhoud, en de verstoring van het finantieele evenwicht, in de verschillende landen werden, in verband dan natuurlijk met de vraag in hoeverre toepassing van den vrijhandel daarin verbetering zoude kunnen brengen, uitvoerig besproken. De verdeeling der vroegere Duitsche koloniën en het stelsel der volkenbond-mandaten, zooals dit tot dusver praktisch wordt toegepast, brachten den eisch der open-deur-politiek opnieuw aan de orde. De beteekenis van den vrijhandel als een onmisbare voorwaarde voor den groei van een wezenlijken volkenbond vond ampele bespreking. En tenslotte werd met grooten nadruk gewezen op de gevaren voor herleving van het protectionisme welke de oorlog met name ook in Groot-Britannië heeft doen ontstaan.

Ik onthoud mij van resumtie der aan deze onderwerpen gewijde redevoeringen en „papers”⁴⁾. De belangrijke, met veel instemming ontvangen, rapporten van Mej. Mr. E. C. van Dorp en van Prof. Mr. J. C. Kielstra vinden onze lezers hierachter in extenso afgedrukt. Schering en inslag van alle betoogen was de stelling, dat de groei van het economisch leven tot een sterke onderlinge economische afhankelijkheid der verschillende volken heeft geleid, welke geen enkel land, zonder ernstige schade ook aan eigen belangen toe te brengen, kan verloochenen. Economisch gesproken zijn de grenzen der staten zuiver willekeurig. Handel is ruil, waarbij uiteraard wie iets te verkoopen heeft de markt zoekt, in welke zijn waar den hoogsten prijs geldt, en wie iets te koopen begeert, het daar inslaat, waar het hem het minste kost. Iedere ruil voorts onderstelt een economisch belang voor beide partijen, welk belang wordt benadeeld, zoo men den ruil belet of bemoeilijkt. En het wezen van iederen ruil is, ook economisch, wederkeerigheid. Uitvoer maakt invoer onvermijdelijk, gelijk invoer noodzakelijk tot uitvoer leidt, en als zoodanig een indirecte bevordering van de nationale voortbrenging is. Het belang nu van alle volken bij het internationaal ruilverkeer, hetwelk immers in verruiming van de som der als vrucht van hun arbeid beschikbaar wordende nuttigheid bestaat, moet er toe voeren dit verkeer in beginsel vrij te laten. Zulks inzonderheid in een tijd van zoo algemeene verarming als de wereld thans doormaakt. De volkomen ongehinderde handel

⁴⁾ Enkele van deze (o.a. een tweetal belangrijke rapporten van Prof. Heringa en Ed. Bernstein over de beteekenis van den vrijhandel voor den Volkenbond) werden bij afwezigheid van hun auteurs alleen in druk rondgedeeld.

en prijsvorming moeten het doel zijn waarnaar daarom dient gestreefd. ⁵⁾

Er is wellicht iets voor het menschdom beschamends in, dat eenvoudige waarheden als de zooeven genoemde, thans in de 20e eeuw nog het apparaat eener internationale conferentie behoeven, om den volke te worden ingeprent. Maar de ervaring leert, dat zeer velen inderdaad groote moeite hebben om er zich mede vertrouwd te maken. De „economische zelfgenoegzaamheid” is een leuze die nog steeds, en vooral thans na den oorlog, in breede kringen met sympathie wordt gehoord, omdat men zich geen rekenschap er van geeft, dat hare verwezenlijking slechts bij een zeer aanzienlijke daling van het algemeen welvaartspeil en van het tegenwoordig bevolkingscijfer denkbaar ware. De ongelukkige politiek van het „tax the foreigner”, door Engeland thans met betrekking tot palmpitten en steenkolen toegepast, een politiek welke ter vergadering ook van Engelsche zijde ernstig werd gecritiseerd, bewijst bovendien, dat de beginselen van den vrijhandel ook in het vaderland van Cobden en Bright geenszins aan alle gevaren onttrokken zijn. En tegenover het feit, dat de algemeene verarming de kansen op aanvaarding der vrijhandelsbeginselen ongetwijfeld heeft verbeterd, staat dit andere, dat de vorming van allerlei nieuwe staten en staatjes, alle begeerig om zich als gesloten eenheid te doen gelden en te handhaven, inzonderheid tegenover de rijken waarvan zij vroeger deel uitmaakten, binnen gebieden, waar vroeger geen enkele belemmering aan het handelsverkeer was in den weg gelegd, nieuwe tolgrenzen heeft doen ontstaan. Reeds hierin schuilt nieuw oorlogsgevaar. Oorlogen zijn in den lateren tijd steeds een gevolg van economisch isolement geweest. Volkomen terecht werd ter vergadering daarom telkens weder nadruk gelegd op de hooge zedelijke waarde van de vrijhandelsgedachte. Zoo was het dus geen overbodig werk de beginselen van den vrijhandel, en hun groote beteekenis zoowel voor de bevordering van de volkswelvaart als voor de inperking van het oorlogsgevaar,

⁵⁾ Die vrije prijsvorming kan ongetwijfeld er toe leiden, dat een deel der beschikbare productieve krachten, waarvoor maatschappelijk nuttiger bestemming had kunnen worden gevonden, wordt besteed aan de vervaardiging van minder noodige luxe-goederen. Daartegen kan echter de belastingwetgever, door goed ingerichte verteringsbelastingen, maatregelen nemen. Ook uit dit oogpunt verdienen wat men dan noemt „weeldebelastingen” thans warme aanbeveling.

in dezen tijd nog eens met klem uiteen te zetten. En het laat zich aanzien, dat ook het internationaal vrijhandelscongres van 1921 zijn bestaansgrond geenszins door algemeene aanvaarding van den vrijhandel zal ondergraven vinden.

Gelijk ik hierboven reeds aanstipte won de conferentie van de Fight the Famine Council het in belang van de vergadering der Cobden Club. Dit bleek reeds uit het zeer veel talrijker bezoek. Wel waren de Fransen die laatstgenoemde vergadering hadden bijgewoond, en evenzoo de Belgen (met uitzondering van den heer Lambert, die ook gedurende den oorlog in zijn geschriften voortdurend heeft doen blijken van een veel breeder kijk op en een veel juister economisch inzicht in de beteekenis en de waarschijnlijk gevolgen van den wereldoorlog, dan de meesten van zijn landgenooten en Fransche vrienden) thans afwezig, wat niet juist als bewijs van groot vertrouwen in de kracht van hun zaak kan worden beschouwd. Maar daartegenover stond; dat er niet enkel uit de overwonnen landen, maar ook uit Engeland zelf veel grooter deelneming was.

De vergadering was uitnemend voorbereid door het comité waarin naast een aantal bisschoppen en andere kerkelijke autoriteiten, en naast een aantal Peers, mannen als F. W. Hirst, Sir George Paish, H. W. Massingham, Sir W. Beveridge, R. Smillie, J. Ramsay Macdonald, E. D. Morel, Norman Angell, Arth. Henderson, J. A. Hobson zaten, en dat zich verheugde in de voortreffelijke leiding van Lord Parmoor. Het doel was in algemeenen zin omschreven als zijnde: to promote political and economic action to restore the prosperity of Europe. En wat daar praktisch in de eerste plaats mede bleek gemeend te zijn was, de openbare meening allerwege te doordringen van de volstreckte noodzakelijkheid eener onmiddellijke herziening van de verdragen, welke aan den oorlog met de wapenen een einde maakten; echter om hem op andere wijze voort te zetten. Zooals Buxton het uitdrukte: 'these treaties are the poison in the body of Europe. En zoolang dat gif niet is onschadelijk gemaakt, is niet slechts herstel van de zoo jammerlijk gedaalde volkswelvaart onmogelijk, maar loopt het behoud onzer beschaving het grootst denkbare gevaar.

Dat de Duitschers en Oostenrijkers ter vergadering deze denkbeelden met groote instemming ondersteunden, en er, door mededeelingen nopens den ontzettenden toestand, waarin hun volk zich

bevindt, nieuwe kracht aan bijzetten, ⁶⁾ kan natuurlijk degenen, die in deze landen hebben rondgezien, en verder gekeken dan de restaurants, waar de „Schieber” van hun lugubere winsten goede sier maken, en waar ook anderen, geen uitkomst ziende, het er soms eens van nemen en voor hun stemming van wanhoop en verbittering een oogenblik vergetelheid zoeken, niet verwonderen. De beteekenis der vergadering lag echter in het feit, dat met name de Engelschen, wier economisch leven er tenslotte toch nog beter voor staat dan dat der andere overwinnaars in Europa, het waren, die den eisch der herziening van den vrede met nadruk predikten, en die openlijk zich voor hun land beschaamd verklaarden over den trouwbreuk in de verzaking der ook door de entente aanvaarde 14 punten gelegen.

Natuurlijk mag men allerm minst generaliseeren, en het feit niet voorbijzien, dat hier voorshands slechts een minderheid van het Engelsche volk zich uitsprak. De weigering van een passivum aan Walter Rathenau, en aan enkele andere Duitschers, die de vergadering hadden willen bijwonen, was in dit verband even teekenend, als de geringe aandacht, welke de Engelsche pers aan de vergaderingen schonk. Voor the Times bestond zij zelfs in het geheel niet. Men mag dus den geest van, op degelijke economische kennis steunend, wezenlijk breed liberalisme, en van diepen zedelijken ernst, waarvan de ter vergadering aanwezige Engelschen deden blijken, al was hij de openbaring van prachtige tradities, welke in dit volk in alle historische perioden zijner geschiedenis tot uiting zijn gekomen, in zijn onmiddellijke beteekenis voor de praktische politiek zeker niet overschatten. Doch evenmin onderschatten het feit, dat deze Engelschen voor verschillende kringen een groote representatieve beteekenis hebben; dat zij, ofschoon nog minderheid, een zeer roerige minderheid vormen, vast besloten het doel hetwelk zij zich stelden, niet

⁶⁾ Men pleegt daartegenover van Fransche zijde er op te wijzen, dat, niet enkel wegens het feit dat de oorlog op Franschen bodem werd gevoerd, ook in Frankrijk de sociaal-economische toestand thans zeer treurig is. (Zoo b.v. R. G. Levy in de *Monde Nouveau* van Oct. 1920). Niemand die het betwijfelt. De fout is echter, dat men in Frankrijk meent den toestand te kunnen verbeteren, door den ondergang van Duitschland te bewerken, en niet inzielt dat juist omgekeerd het geleidelijk herstel van Duitschland ook aan Frankrijk economisch zou ten goede komen. Altijd weer de dwalingen van het Mercantilisme !

los te laten, doch er met alle kracht voor te blijven werken, en dat de georganiseerde arbeiders, voor zoover niet tot de extrême, met het huidige Rusland sympathiseerende, groepen behorende, in snel toenemende mate tot het inzicht rijpen, dat in hun eigen belang de vrede herziening behoeft, en een geest van oprechte samenwerking tusschen de vroegere vijanden ten spoedigste voor het streven, om met name Duitschland economisch te vernietigen, dient in de plaats te treden. De heer Edo Fimmen gaf namens de 30 millioen arbeiders, welke in het door hem vertegenwoordigd Internationaal Verbond van Vakvereeningen vereenigd zijn, de verzekering, dat hij zonder voorbehoud de inzichten van het Comité, nopens de voorwaarden voor herstel van Europa, deelde. 7) En het blijft in mijn oog een uiterst merkwaardig verschijnsel, dat twee jaar na den wapenstilstand in de hoofdstad van een der overwinnende rijken een openbare vergadering, waar meer dan 2000 personen tegenwoordig waren, zonder een spoor van oppositie en onder algemeene acclamatie, een motie heeft aangenomen, ten gunste van een herziening der vredetraktaten en van een algeheele wijziging in de gedragslijn tegenover den verslagen vijand. Mij is geen tweede voorbeeld van dergelijken aard uit de geschiedenis bekend. Geen voorbeeld trouwens ook van een van zooveel economisch onverstand blijk gevenden en tegenover de belangen der menschheid zoo misdadigen vrede als die van Versailles, St. Germain enz.

Er is dan ook inderdaad geen tijd te verliezen, te minder nu de periode sedert wapenstilstand en vrede, waarin reeds zoo ont-

7) Al voegde hij er bij dat, om de volle medewerking der arbeiders aan de maatschappelijke voortbrenging te verkrijgen, inwilliging hunner eischen op sociaal-economisch gebied voorwaarde was. Dit punt kan ik echter thans laten rusten. Een opmerking slechts. Vergeten de arbeiders niet te zeer dat het gebouw, welks overneming hun zoo begeerlijk dunkt, ten slotte door het gesmade kapitalisme is opgetrokken? Het kapitalisme is het, waardoor de algemeene welvaart vóór den oorlog gestegen was tot een peil, waarnaar ook de arbeiders thans met begeerige oogen terugzien.

Is er eenige wezenlijke waarborg, dat het socialisme het volksinkomen op gelijk peil zal handhaven, en dat, zoo niet, de massa de idëele bevrediging van althans niet meer te werken in een maatschappij, welke een deel van het volksinkomen aan particuliere kapitalisten doet toevloeien, als een voldoende vergoeding zal beschouwen voor verminderde welvaart in ander opzicht? Kennisneming van de productie in staatsbedrijven welke met particuliere concurreeren stemt tot groote twijfelmoedigheid.

zaglijk veel had kunnen zijn bereikt in de richting van geleidelijk herstel, in hoofdzaak is gekenmerkt door een sabotage van den vrede tegenover Duitschland, welke den geest van verwildering, waarvoor het verraad aan eigen ziel door het Duitsche volk in November 1918 gepleegd, de bevolking ontvankelijk had gemaakt, geweldig heeft doen toenemen, en de economische uitputting van dit nog vóór korten tijd economisch zoo krachtig volk tot een vrijwel volkomene heeft gemeekt.

De productieve kracht van Europa is benauwënd verminderd. Hue deelde ter vergadering mede, dat de wereldproductie van kolen in 1919 180 miljoen ton beneden die van 1913 was. De graanoogst van Europa bedroeg volgens cijfers van Sir G. Paish in 1919/20 4204 miljoen bushels, tegenover een gemiddelde oogst voor de jaren 1909/13 van 6586 miljoen en een verbruik van 7316 miljoen, een ontzaggelijk tekort derhalve, waarin door de landen buiten Europa, wier verbruik 5766 miljoen en wier oogst in 1919—1920 6563 miljoen bedraagt, slechts voor 797 miljoen of ongeveer een vierde kan worden voorzien. De productieve kracht van Europa in het algemeen acht Paish met 30—40 % afgenomen. En de gevaren welke in deze paar cijfers besloten liggen worden te grooter, nu de ontzettende inflatie, die zoo velen een volkomen misleidend gevoel van rijkdom geeft, het verbruik eer prikkelt dan tempert. Paish berekent, dat Europa voor zijn economisch herstel, ongerekend de afbetaling van zijn schulden aan Amerika en Japan, 4 milliard £ noodig heeft. Doch, gelijk Prof. van Gijn ter vergadering terecht opmerkte, die som beteekent niet een zeker bedrag aan geldstukken, maar de waarde der vereischte kapitaalgoederen, welke thans nergens beschikbaar zijn, en eerst door uitbreiding der productie en inperking van het gebruik moeten worden tot stand gebracht. Noodig is dus bovenal herstel der productieve kracht van Europa, om de tegenprestatie van de goederen welke van elders moeten worden betrokken, te kunnen leveren. Het economisch systeem van ons werelddeel, en inzonderheid van het sterk geïndustrialiseerde Duitschland, was zóódanig, dat miljoenen menschen er indirect voortbrachten wat zij behoefden; met de uit goeddeels van elders betrokken grondstoffen verkregen producten, naast die grondstoffen, ook de voedingsmiddelen betaalden, welke de eigen bodem in ongenoegzame hoeveelheid voor de, dank zij dit stelsel van internationalen ruil, en dank zij

de industriele bekwaamheid van het volk, daarvoor veel te talrijk geworden bewoners voortbracht. Op het oogenblik, dat dit stelsel ineenstort, is er plotseling een feitelijke overbevolking van miljoenen, welke onmogelijk door middel der liefdadigheid kunnen worden in het leven gehouden. Die taak gaat de krachten der philanthropie zeer verre te boven. Wat noodig is, is een zoo spoedig en volkomen mogelijk herstel van de gelegenheid om Europa door middel van een ongehinderd ruilverkeer het noodige te doen koopen, wat op zijn beurt ontwikkeling van de productieve kracht in alle landen tot voorwaarde heeft.

Men bleek in Engeland de naaste toekomst op sociaal-economisch gebied uiterst donker in te zien. Het voortduren van den chaotischen toestand in Rusland, en de als gevolg van de toepassing van het vredesverdrag steeds meer verdwijnende koopkracht der centrale rijken, maken het aan de export-industrieën van landen als Engeland steeds moeilijker zich staande te houden en dreigen er een werkloosheid te doen ontstaan, welke in meer dan één opzicht de ernstigste zorg wekt. Men ziet zeer wel in, dat met werkloozenuitkeeringen uit openbare middelen het kwaad niet kan worden bestreden, daar deze uitkeeringen slechts pure inflatie zijn.

In het licht dezer feiten is het nu een misdaad aan de gansche menschheid begaan, wanneer men een zoo geweldige productieve kracht als Duitschland vóór den oorlog was, en, zij het ook in aanzienlijk mindere mate, ook thans nog zoude kunnen zijn, moedwillig begeert te vernietigen. De door en door onnatuurlijke toestand door dezen vrede geschapen, dat een Staat, op zich zelf veel krachtiger dan ieder zijner tegenstanders, door een combinatie van zwakkeren, welke geenerlei waarborgen van duurzaamheid biedt, tot machteloosheid is gedoemd, moge het verklaarbaar maken, dat met name Frankrijk die machteloosheid zoo volkomen en zoo blijvend mogelijk wenscht te zien, het blijft desniettemin waar, dat het economisch belang van, naar mijne meening ook Frankrijk zelf, doch in ieder geval, de andere landen zich tegen dit beleid verzetten. Wordt het niet spoedig en grondig gewijzigd, dan zal Frankrijk in een gevaarlijk isolement geraken, en eerlang de overige volken, onder leiding van Engeland en Amerika, tegen over zich vinden. De economische toestand van het land, dat een tekort op zijn begrooting heeft van enkele milliarden francs en in de Vereenigde Staten slechts tegen een rente van

ruim 9½ percent (alles medegerekend) leenen kon, is er waarlijk niet naar, om een dergelijk isolement begeerlijk te maken. Landen als Engeland en Amerika, met groote en gewichtige exportindustriën, die ook wat Engeland betreft in een aanzienlijk voedseltekort moeten voorzien, hebben er het grootste belang bij, dat in continentaal Europa weer normale toestanden terugkeeren, en de koopkracht zich daar geleidelijk herstelt. Doch de thans tegenover Duitschland gevolgde gedragslijn verhindert het land tot rust te komen, berooft het van de voor zijn industriën onmisbare steenkool en grondstoffen, en drijft wanneer het gebrek aanhoudt en zich nog verscherpt het volk tot wanhoop. Wenscht men den dam tegen het bolsjewisme liever aan den Rijn dan aan den Weichsel gelegd te zien?

Ter vergadering in Londen werd medegedeeld, dat nu België zijn kolenproductie weder tot het peil van 1913 wist terug te brengen, een deel der steenkolen, welke Duitschland ingevolge de te Spa gewijzigde bepaling van het vredesverdrag aan de entente leveren moet, tegen wereldmarktprijs weder wordt verkocht, zoo het dit wenscht aan Duitschland zelf. Doch waarmede kan Duitschland betalen, wanneer eerst, — goeddeels juist door nijpend kolengebrek dat, moesten de Silezische mijnen voor het land verloren gaan en de leverantie aan de entente dus uit de dan nog overblijvende voorraden geschieden, volkomen ondragelijk worden zou — zijn industrieën tot stilstand worden gebracht? Er is, naar Norman Angell ter vergadering terecht betoogde, een onverzoenlijke tegenstrijdigheid tusschen enerzijds het tegen Duitschland gevoerde beleid⁸⁾, en den eisch tot betaling eener voorshands nog niet bepaalde, doch in ieder geval ongekend hooge schadeloosstelling. Deze kan in den bij het vredesverdrag voorzienen omvang zeker nimmer, doch ook na beperking binnen redelijke grenzen slechts worden voldaan door uitvoer, niet van goud dat er niet is, doch van goederen, die het land produceeren moet. Zij onderstelt dus verhooging der productieve kracht van het land, welke, gelijk Hue in verband met de

⁸⁾ Men denke ook aan den eisch tot hernieuwde levering van ruim 800.000 stuks vee, en aan die tot vernietiging der Dieselmotoren, op grond dat zij voor oorlogsdoeleinden kunnen worden gebruikt. Zal men Duitschland straks allen suiker en alle katoen ontzeggen, omdat daaruit springstoffen kunnen worden gemaakt?

dreigende bezetting van het Roergebied opmerkte, niet met geweld kan worden tot stand gebracht, doch enkel zal worden verkregen, zoo men het volk een perspectief opent in de richting van een althans langzaam herstel. Wanneer men het land het geheele overschot van zijn productie, na aftrek van hetgeen voor de betaling der onmisbaarste grondstoffen en voedingsmiddelen moet worden afgezonderd afneemt, en vooral wanneer met het bedrag der te betalen vergoeding laat klimmen met het geleidelijk herstel van het land, zonder dit bedrag van te voren op een cijfer, dat binnen de draagkracht van het volk blijft, te hebben vastgelegd, dan zal men de schadevergoeding *niet* betaald zien, en enkel bereiken dat een groot volk, welks productieve medewerking de wereld niet ontberen *kan*, tot daden van wanhoop wordt gebracht.

Het wordt de hoogste tijd, dat, vooral in de neutraal gebleven landen, een beweging ontstaat om een politiek van verzoening en matiging voor de thans gevolgde in de plaats te doen treden, en het is mij onverklaarbaar, dat met name in ons land, de pers in dit opzicht zóó nalatig blijft. Men kan er van verzekerd zijn dat, indien de oorlog anders ware geloopt en Duitschland tegenover Frankrijk in en na den vrede ook maar een tiende had gedaan van hetgeen het omgekeerd thans van zijn vroegere vijanden ervaart, de pers in alle landen eenstemmig en ondubbelzinnig tegenover Duitschland positie zoude hebben genomen en dat de Nederlandsche daarbij niet in de laatste rij zoude hebben gestaan.

Nimmer was, gezien de economische uitputting van geheel Europa, een vrede van verzoening meer noodig, dan na dezen verschrikkelijken oorlog. Ligt het dan niet op den weg in de eerste plaats van de neutrale landen, om daarop te wijzen, en zouden artikelen van deze strekking niet meer nut stichten, dan zoete lyriek ter gelegenheid van het herdenkingsfeest der Fransche republiek, waarin slechts aarzelend, en terloops, als durfde men de vraag nauwelijks stellen, twijfel wordt uitgesproken aan de juistheid en rechtmatigheid der thans door Frankrijk gevolgde politiek? Er is voor Nederlanders iets beschamends in, dat een beweging als die thans door de Fight the Famine Council wordt op touw gezet, in Engeland moest geboren worden.

Verheugend is het in ieder geval, dat de beweging er is, en dat zij van de georganiseerde arbeiders krachtigen steun ondervindt. Wanneer de arbeiders tot het inzicht worden gebracht, dat de vredestraktaten niet enkel aan tientallen miljoenen bewoners van

Europa elke levensmogelijkheid ontnemen, ⁹⁾ maar dat ze tevens het groote struikelblok zijn op den weg naar geleidelijk herstel, en de diepste oorzaak van het voortdurend slechter worden van den sociaal-economischen toestand in Europa sedert den wapenstilstand; wanneer ook de Fransche arbeiders zullen gaan begripen, dat van het volstrekt verarmde Duitschland (van Oostenrijk spreek ik nu maar niet eens) de honderden milliarden niet te halen zijn, die hun staatslieden onder de leuze der onverkorte handhaving van het verdrag van Versailles hun blijven voorspiegelen, en dat in ieder geval het een waanzinnige politiek is om, zooals Norman Angell schreef in zijn voortreffelijke brochure „The peace treaty and the economic chaos of Europe”, de koe die men begeert blijvend te melken den hals af te snijden; wanneer de ervaringen der laatste twee jaren eindelijk de oogen openen voor de waarheid, dat, om de woorden van Generaal Smuts te gebruiken, „You cannot have a stable Europe without a stable settled Germany”, — dan beteekent het optreden van the Fight the Famine Council het eerste glore van een naderenden, beteren dageraad.

In welken zin is nu de eisch der herziening van de vredesverdragen ¹⁰⁾ te verstaan? Voor zoover Duitschland en Oostenrijk betreft niet bovenal in den zin van territoriale wijziging, al zullen wel weinigen meenen, dat de grensregeling met Polen, zooals die thans werd tot stand gebracht, en na de volksstemming in Opper-Silezië eventueel ten gunste van Polen nog zal worden aangevuld, eenigen waarborg van duurzaamheid biedt, of dat Duitsch-Oostenrijk in zijn tegenwoordige gestalte blijvend kan bestaan. Wie het

⁹⁾ Aangezien de „overtolligen” zich inzonderheid in de steden bevinden, bergt dit feit het gevaar van den gruwel van een burgeroorlog tusschen stad en land in zich.

¹⁰⁾ Norman Angell verzocht met aandrang de vergadering toch te zoeken naar een anderen naam voor deze zaak, om zekere gevoeligheden te ontzien. Wellicht is dit praktisch gedacht. Toch zou ik voor mij de voorkeur geven aan het noemen van de dingen zooals zij zijn. In een rede door Keynes in Januari j.l. te Manchester gehouden zeide hij: „There are two alternative policies in front of us: either revision of the Treaty openly and frankly, or the maintenance of the Treaty and its modification in practice. Personally, I am very strongly in favour of the first alternative, because only by that shall we be able to get back to any degree of truth and sincerity in these matters and have any proper basis for the economic future”. Uitmennende woorden, welke ik gaarne en ten volle onderschrijf. Is trouwens, mag men vragen, de herziening eigenlijk niet reeds begonnen?

gevaar voor nieuwe oorlogen wil beperken, zal meen ik moeten verlangen, dat niet strategische overwegingen, gebaseerd op de machtsverhoudingen van het oogenblik, doch gronden van ethnologische en economischen aard over de begrenzing der staten beslissen. Doch waar het thans bovenal om gaat werd door den voorzitter van de Conference, Lord Parmoor, in een uitnemende rede helder uiteengezet. Eerste eisch moet zijn, dat in den Volkenbond, die, zooals de zaken thans liggen, het eenig denkbare instrument is om de wereldhuishouding geleidelijk weer in orde te brengen, ook de thans daarvan uitgesloten volken worden opgenomen. Ter bijeenkomst van Genève in deze maand zal dit punt formeel aan de orde worden gesteld en moeten worden geregeld. Zou de uitsluiting gehandhaafd blijven, dan ware daarmede het bewijs geleverd, dat de Volkenbond een middel tot overheersching en derhalve niet een waarborg voor den vrede wil zijn. Overheersching toch, kweekt bij de overheerschten verbittering, neiging zich aan den greep te ontworstelen en zich te wreken over het tijdens de overheersching ondergane geweld. Men was ter vergadering op dit punt zóó eenstemmig, dat Ponsonby en andere Engelsche sprekers het voornemen aankondigden om, zoo de eenzijdige samenstelling van den Volkenbond gehandhaafd mocht blijven, een actie te beginnen om de uittreding van Engeland te bewerken.

Nauw hiermede verband houdt de eisch van een onpartijdige, alzijdige ontwapening, als voorwaarde voor het kweken van een geest van verzoening en samenwerking tusschen de vroegere vijanden, en voor een geleidelijk finantieel en economisch herstel. Op voorstel van den heer van Gijn werd aan de desbetreffende resolutie der vergadering de eisch toegevoegd eener spoedige opheffing van de bezetting in het Westen van Duitschland. Die bezetting, welke het met name Frankrijk mogelijk maakt een aanzienlijk deel van de kosten zijner bewapening jarenlang op Duitschland te blijven verhalen, put de zoo beperkte hulpbronnen van dit land uit; brengt rijkelijk water op den molen der chauvinistische nationalistten, en vormt daardoor eer een bedreiging van dan een waarborg voor den vrede. De kosten der bewakingscommissies en der bezettingstroepen loopen sedert den wapenstilstand, nu reeds in de milliarden. Een generaal-president van bedoelde comités ontvangt 332.000 Mark traktement; andere generaals daarbij 252.000 Mark, een kolonel 180.000, een luitenant 153.000, een onderofficier 69.300 en

een gewoon soldaat 42.000 Mark per jaar. De bezettings-troepen tellen thans 30.741 officieren, 3397 officieren van den geneeskundigen en veterinairen dienst, 107.996 onderofficieren, 655.582 manschappen en 16.749 beampten. Kan inderdaad worden volgehouden, dat de ontzaggenlijke thans nog aan de Rijn gelegerde troepenmacht noodig is, om het ontwapende, en toch zeker allermint thans op nieuwen oorlog beluste, Duitsche volk in bedwang te houden?

Derde eisch is onmiddellijke vaststelling van het bedrag der door de overwonnen volken te betalen schadeloosstelling, en zulks op een wijze, welke met het draagvermogen dier volken rekening houdt. Het zwevend laten van dit bedrag verlamt elke poging tot herstel, en benadeelt ook de belangen der overwinnaars, in zoover deze zich blijven vleien met het uitzicht op de betaling van geheel fantastische bedragen, waarvan ieder die eenig inzicht heeft in de economische werkelijkheid weet, dat zij nooit gekweten zouden kunnen worden. Uitstel van een regeling vermindert dus de kracht tot betalen, en schaadt het crediet van hen die op de betaling blijven hopen en wachten. Gelijk Sir G. Paish volkomen juist opmerkte, „it is essential for the Entente statesmen to recollect that the effective amount of credit they can obtain for their respective countries is governed not by the nominal amount of bonds obtained from Germany and by the amount of money Germany promises to pay, but by the sums that investors in international bonds believe that Germany can and will pay”. In dit verband werd door sommigen ook aangedrongen op wederzijdsche kwijtschelding der schulden van de geallieerde landen onderling, als zijnde de arbepaling dezer schulden ten nauwste verbonden met de van Duitschland te verkrijgen schadeloosstelling. Ongetwijfeld ware er, lettend op de dubieuze waarde van vele dezer posten uit het actief der verschillende landen, veel voor een dergelijke regeling te zeggen, al mag niet voorbij worden gezien, dat de crediteur-staten in deze vorderingen een machtig middel bezitten om de anderen tot een gematigde politiek te nopen.

Voorts behoorde uit en door den Volkenbond een economische raad te worden gevormd, die met name op de verdeeling der steenkolen en grondstoffen regelend zoude toezien. Gewezen werd als voorbeeld op de onredelijke opdrijving der kosten, welke het gevolg is van het feit, dat Duitsche kolen over Rotterdam naar Frankrijk worden verscheept, terwijl Amerikaansche kolen over

diezelfde haven naar Zwitserland gaan. Voor de hand zoude liggen, dat Zwitserland zijn kolen uit Duitschland ontvangt, en de Amerikaansche kolen te Boulogne of Havre worden gelost. Ook voor de ontwikkeling der koloniën waaruit Duitschland verdreven werd, zou een dergelijke economische raad veel kunnen doen, door er voor te zorgen, dat aan de Duitschers er althans vestigingsmogelijkheid werd gegeven. Het weren van vreemde vestiging door landen als Frankrijk, die zelf niet over de menschen en de hulpmiddelen beschikken, om de koloniën, welke zij bezitten, tot volle economische ontwikkeling te brengen, benadeelt inderdaad de welvaart van alle overigen.

Een verdere eisch door Lord Parmoor gesteld betrof wat hij noemde de zuivering van het vredesverdrag van daarin voorkomende „elements of dishonesty”, waarmede bedoeld werden de bepalingen, krachtens welke eigendommen van particulieren tot de overwonnen landen behorende kunnen worden geconfisceerd. Deze bepalingen, waarvan Smuts reeds verklaarde voor zooveel Zuid-Afrika betreft geen gebruik te willen maken, zijn in strijd met wat in Engeland tot dusver als vaststaande traditie gold, en behooren ter wille van den goeden Engelschen naam onverwijld te worden geschrapt of buiten werking gesteld.¹¹⁾ Waar het Engeland is geweest, dat het eerst tijdens den oorlog op de bijzondere rechten van vijandelijke onderdanen inbreuk maakte, is het zeker verheugend, dat van Engelsche zijde de eisch tot wijziging der verdragen op dit punt wordt gesteld.

In dezen geest werden eerst ter vergadering zelve, en later in de meeting in Westminster Hall welke er op volgde, besluiten genomen, welke zijn ter kennis gebracht zoowel van de Britsche regeering, als van den Raad van den Volkenbond, en eindelijk van het in deze maand te Londen bijeenkomend internationaal vakvereenigingscongres.

Mogen zij ër toe leiden, dat allerwege de oogen worden geopend voor de gevaren, waarmede de handhaving der vredesverdragen en de toepassing welke zij vinden de wereld bedreigen, en voor de waarheid dat, zooals Hirst zeide: „a bad league of nations is no substitute for a good peace”

Zeker zal de herziening van den machtsvrede geen wonderen

¹¹⁾ Het Britsche Gouvernement heeft, naar men weet, thans in dezen zin besloten.

kunnen verrichten, de welvaart der wereld niet op korten termijn herstellen. Doch zij zal althans den grooten hinderpaal op den weg tot geleidelijke wederopleving kunnen wegruimen, het gevaar voor een volkomen ineenstorting van Centraal Europa kunnen afwenden, bij de voorbereiding eener betere toekomst de toegewijde medewerking verzekeren van het Duitsche volk, welke voor de verwezenlijking daarvan volkomen onmisbaar moet worden geacht en, zoo zij gepaard gaat met de alzijdige toepassing der vrijhandelsbeginselen, den „goodwill among nations” kunnen verwezenlijken, welke ten slotte den eenigen waarborg vormt tegen een herhaling van den oorlogsgruwel.

Utrecht, October 1920.

C. A. VERRIJN STUART.